

Kasautuva huono- osaisuus – miten hallitusohjelma vaikuttaa kaikkein heikoimpiin?

Minna Kivipelto
THL

Mitä on kasaantuva huono-osaisuus?

- **Heikko terveys tai toimintakyvyn alenema:** sosiaalityön asiakkailla heikko koettu terveys 2–2,24 (asteikolla 0-4).
- **Heikko tai puuttuva työkyky:** sosiaalityön asiakkaista (22 %) ja toimeentulotuen asiakkaista (11–17 %) työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutustuella.
- **Alhainen tai riittämätön palkka:** toimeentulotuen saajista 26 % työssäkäyviä, sosiaalityön asiakkaista 23 %. (Kivipelto & Elovainio 2023.)
- **Aineellinen puute ja yksinäisyys:** yli 50 % sosiaalityön asiakkaista kokenut aineellista puutetta. Ruoka-avun asiakkaat useimmiten työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeellä, neljäsosa oli työttömiä, mukana myös työssäkäyviä ja opiskelijoita (Zitting & Kainulainen 2023).
- **Heikko tai matala koulutus:** 57 % sosiaalityön asiakkaista matala koulutus. (Kivipelto & Elovainio 2023)
- **Velkaantuminen:** Vuonna 2022 ulosottovelallisia 570 000 henkilöä. Suurin osa ulosotoista kohdistui tuloluokkien vähävaraisimpaan viidennekseen. (Tilastokeskus)
- **Rakenteelliset tekijät:** suuret asumiskustannukset, heikot työllisyysmahdollisuudet, palvelujen puute alueella, heikot tai puuttuvat liikennemahdollisuudet (Kivipelto ym. 2023)

12.9.2023

Kuva: Myllypuron elintarvikejakelu 6.9.2023

Hallitusohjelman keskeisiä linjauksia, jotka koskevat kaikkein heikompiosaisia

- Tukevia

- PK-yritysten mahdollisuudet.
- Ulosoton suojaosat säilytetään ennallaan.
- Lääkekorvausmaksuja esitetään jaksotettavaksi.
- IPS-mallin käyttöönotto.

- Mahdollisuuksia

- Yleistuki.
- Uusien työllisyysmallien selvittely.
- Eurooppalaiset mallit.
- Riskikategorioiden uudelleentarkastelu.
- Työvoimapalvelujen uudistaminen (TE2024).
- Sosiaalihuollon vaativuustasojen tarkastelu, erityisosaamisen tarkastelut (porrasteisuus, keskittäminen).
- Yhteisöllistä asumista ja asunnottomuuden torjuntaa tuetaan.

Hallitusohjelman keskeisiä linjauksia, jotka vaikeuttavat kaikkein heikompiosaisten tilannetta

- Heikennyksiä

- Useita etuuksia leikataan ja lasketaan samanaikaisesti.
- Työmarkkinatuen muut heikennykset (esimerkiksi kielitaitovaatimus, työssäoloehto, porrastukset, euroistaminen).
- Indeksikorotusten jäädyttäminen.
- Terveystarkastusten vähentäminen ja digitalisointi.
- Ammatilliseen kuntoutukseen pääsyn evääminen ilman diagnoosia.

- Uhkia

- Hyvinvointialueille suunnattu rahoitus riittämätöntä, palveluja joudutaan karsimaan
- Kelan velvollisuus ohjata toimeentulotuen asiakas alentamistilanteessa sosiaalihuoltoon poistuu.
- Sosiaalinen luototus siirretään sosiaalihuollosta Kelaan.

Kokonaisvaikuttavuus: väheneekö kasaantuva huono-osaisuus?

- Ei vähene: Muutokset on suunniteltu tervettä, keskimäärin toimintakykyistä henkilöä ajatellen, minkä vuoksi heikennykset vaikeuttavat kaikkein heikompiosaisten elämää. Huono-osaisuus kasaantuu edelleen.
- Taloudellisia etuuksia koskevien leikkausten ja heikennysten vaikutuksia on mahdollista arvioida jo nyt, koska jopa euromääräiset summat ovat tiedossa.
- Palveluita koskevien ehdotusten osalta ennakkovaikutusta huono-osaisuuden kasaantumiseen on vaikea tehdä, koska konkretia puuttuu.
- ❖ OECD (2023) on laskenut, että etuuksien leikkaukset voivat toimia vain sellaisen henkilön kohdalla, jolla ei ole mitään muuta työllistymistä hankaloittavaa tekijää, kuin työpaikan puute.

Työttömyysturvaa koskevat toimet	Muita etuuksia koskevat toimet	Palveluja koskevat toimet	Muut toimet
Otetaan käyttöön IPS – toimintamalli osatyökykyisten työllistämiseksi.	Otetaan käyttöön yksi yleistuki, tarkastellaan sosiaaliturvan riskikategorioita.	Uudistetaan työvoimapalvelut ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelulainsäädäntö, parannetaan palvelujen saatavuutta ja vaikuttavuutta.	Säilytetään ulosoton suojaosuus ennallaan (toistaiseksi), jaksotetaan lääkekorvausten maksukatot.
Selvitetään eurooppalaisia työllisyysmalleja haastavasti työllistyvien palkkaamisen tukemiseksi, tuetaan pk-yrityksiä luomaan matalan vaativuustason työtehtäviä.	Yhtenäistetään toimeentulotuen perusosassa huomioitavat asumiskustannukset, selvitetään tuen epäämismahdollisuus, selvitetään työvelvoitemahdollisuus.	Selvitetään sosiaalihuollon palveluiden porrasteisuus ja erityisosaamista edellyttävien sosiaalipalvelujen keskittäminen.	Ruoka-avun rahoituksen vakinaistaminen.
Muutetaan kuntouttava työtoiminta ja päihdekuntoutustyö työllistymistä edistäviksi.	Jäädytetään Kela-indeksiin sidottuja etuuksia. *	Poistetaan Kelan velvollisuus ohjata asiakasta palvelutarpeenarvioon enintään 40 % toimeentulotuen perusosan alentamisen perusteista	Lisätään yhteisöllistä asumista.
Lasketaan työmarkkinatuen nettotaso perustoimeentulotuen perusosan tasolle, lisätään työmarkkinatukeen kielitaitovaatimus.	Lasketaan ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusraha Kelan sairauspäivärahan tasolle.	Vähennetään ja digitalisoidaan terveystarkastuksia.	Käynnistetään toimia pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi ja heikoimmassa asemassa olevien tukemiseksi.
Euroistetaan työssäoloehto, pidennetään työssäoloehto 12 kuukauteen, lakkautetaan työssäoloehdon kertyminen palkkatuetussa työssä, pidennetään omavastuu 7 päivään	Poistetaan laittomasti maassa olevilta oikeus muihin kuin kiireellisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä sosiaaliturvaan. **	Poistetaan 16–29-vuotiaiden mahdollisuus ammatilliseen kuntoutukseen ilman sairaus- tai vammadiagnoosia, korotetaan terveydenhuollon asiakasmaksuja	Siirretään sosiaalinen luototus sosiaalihuollosta Kelaan.

Lähteitä

- Hallitusohjelma. <https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/>
- Kivipelto, M & Elovainio, M (2023) Sosiaalityön ohjaus- ja neuvontapalvelujen sekä toimeentulotuen riittävyys. Julkaisussa Kivipelto, Minna ym. (toim.) Vähentääkö sosiaalityö toimeentulotuen käyttöä? Helsinki: Kunnallisan alan kehittämissätiö (julkaisu ilmestyy syksyllä 2023)
- Kivipelto, M & Ilmarinen, K & Karjalainen, P (2023) Alueellinen huono-osaisuuden kasaantuminen ja palvelujen saaminen aikuissosiaalityön asiakkailla. (Arvioitavana Yhdyskuntasuunnittelu-lehdessä)
- Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan talousarvioehdotus vuodelle 2023. <https://stm.fi/-/sosiaali-ja-terveysministerion-hallinnonalan-talousarvioehdotus-vuodelle-2023>
- OECD (2023) Income support for jobseekers: Trade-offs and current reforms. <https://www.oecd.org/employment/Income-support-for-jobseekers-Trade-offs-and-current-reforms.pdf>
- Tilastokeskus. Ulosottovelalliset. <https://www.stat.fi/julkaisu/cl84i24qp080l0bw0s0tjml5y>
- Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan talousarvioehdotus vuodelle 2023. <https://tem.fi/-/tem-ehdottaa-panostuksia-tyollisyyden-yrittajyyden-ja-vahahiilisyyden-edistamiseen>
- Zitting, J & Kainulainen, S (2023) Koronapandemian vaikutukset ruoka-aputoimintaan. Yhteiskuntapolitiikka 88 (1), 45–52.

Yhteystiedot

MINNA KIVIPELTO

YTT, DOS, JOHTAVA TUTKIJA

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS
(THL)
0295247760

PL 30, 00271 HELSINKI

ETUNIMI.SUKUNIMI@THL.FI